

Marko Mugerli

ŠOLSKA LETA MARIJE KONSTANCIJE

O šolanju in vzgoji plemiških deklet v obdobjih pred 18. stoletjem je bilo v sodobnem slovenskem zgodovinopisju že kar nekaj napisanega. Zgodovinarji so se v glavnem ukvarjali s predstavitvijo vzgojno-izobraževalnih sistemov ženskih samostanov in posameznih šol. Pri slednjih gre zgolj za omembe, da so v tej ali oni šoli sprejemali tudi dekleta. Primanjkuje pa primerov ženskih biografij, s pomočjo katerih bi dobili boljšo predstavo, kako je njihovo šolanje dejansko potekalo.

Primer Marije Konstancije se zato zdi kot nalašč za predstavitev šolanja plemiških deklet. Prva leta njene mladosti lahko sestavimo s pomočjo testamenta in zapuščinskega inventarja njenega očeta Korbinijana Fürnfeila pl. Pfeilhaimba ter s pomočjo kronike marenberškega samostana, kjer se je Konstancija šolala.

Marija Konstancija se je rodila leta 1643 v Škofji Loki. Njena rodbina ni pripadala starejšim kranjskim plemiškim rodbinam, ampak je bila iz vrst novega plemstva. Plemiški naziv si je pridobila šele leta 1631. Svojega ugleda ni gradila na zaslugah svojih prednikov, ampak na kopičenju premoženja in zasedanju prestižnih delovnih mest.

Premoženje njenega očeta je bilo popisano leta 1658. Komisarji deželnega ogradnega sodišča so v njegovi hiši v Škofji Loki našli štiri vreče denarja, v katerih je bilo 1500 srebrnih kron, 888 goldinarjev, 79 zlatih dukatov in še nekaj drugih novcev. Še več denarja je vložil v nepremičnine. Po Soriškem polju in po Poljanskem si je pridobil vrsto desetnin, v mestu in njegovi neposredni okolici pa od Siegesdorferjev dvorec, imenovan Kasarna, travnike in njive ter pristavo v Spodnjem Karlovcu pri Grabnu.¹

Korbinijan se ni ponašal zgolj z velikim premoženjem, ampak tudi z zelo ugledno in donosno službo. V letih od 1647 do 1650 je bil namreč loški glavar. Bil je tako osrednja osebnost med namščenci freisinškega gospostva. Služboval je na loškem gradu in skrbno pazil na pravice zemljiškega gospostva. Z dovoljenjem freisinškega ško-

fa je postavljaj in odstavljaj nižje gosposčinske uslužbenke. Kot namestnik zemljiškega gospoda je le-tega zastopal tudi v deželni zboru.²

Pri zasedbi tega delovnega mesta mu je gotovo nekaj pripomogla njegova kvalitetna izobrazba. Leta 1637 ga srečamo med študenti graške univerze.³ Prizadeval si je, da bi visoko izobrazbo dosegli tudi njegovi otroci. Leta 1656 je v svoji oporoki zapisal, da je starejšega sina Veitda Ferdinanda leta 1648 poslal na študij v Ljubljano in da je še pred tem najel nekega domačega učitelja, ki ga je poučeval eno leto. Ko je končal šesti razred jezuitske gimnazije, mu je finančno omogočil nadaljnji študij na graški univerzi. Izrazil je željo, da bi študiral tudi njegov najmlajši sin Johann Izrael.⁴

Iz vsebine njegove oporoke je razvidno, da pozornosti ni namenjal le vzgoji in šolanju svojih sinov, ampak tudi svoje hčerke. Izbira načina šolanja deklet pa v tistem času ni bila velika. Starši so lahko najeli domače učitelje ali pa so jih za nekaj časa poslali v samostane.

Korbinijan se je odločil, da Konstancijo pošlje k dominikankam v Marenberg (Radlje ob Dravi).⁵ Zakaj jo je poslal ravno v Marenberg in ne v kakšen bližnji samostan, na primer h klarisam v Škofjo Loko ali v Mekinje, ali pa k dominikankam v Velesovo, je vprašanje, na katerega verjetno ne bomo mogli nikoli z gotovostjo odgovoriti. Ni nam znano, da bi imel Korbinijan v tem kraju in v njegovi okolici svoje posesti ali kakšne sorodnike in družinske prijatelje.

Mogoče lahko delček odgovora iščemo v vedoželjnosti mlade Konstancije. Kot otrok je dobera spoznala okolico svojega doma. Z leti je verjetno v njej rasla želja po spoznavanju novih krajev in ljudi. Starši pa je niso mogli brez skrbi poslati v tujino, kajti za tako čedno in mlado deklico bi bilo potovanje v daljne kraje zelo nevarno. Ceste so bile vedno polne razbojnikov

¹ AS 309, *Zapuščinski inventarji*, fasc. XIV, šl. 26, št. 12.

² Pavle Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803)*, Škofja Loka 1973, str. 256–257.

³ Johann Andritsch, *Die Matrikeln der Universität Graz 1630–62, Band 6/2*, Graz 1980.

⁴ Očetova volja se je uresničila leta 1666, ko se je Johann Izrael vpisal na artistsko fakulteto graške univerze. Johann Andritsch, *Die Matrikeln der Universität Graz 1663–1710, Band 6/3*, Graz 1987.

⁵ AS 748, *Gr. A. Krumperk, familiarta*, fasc. 26, *Testamenti: Korbinijan Fürnfeil pl. Pfeilhaimb*.

in vagabundov. Zdi se, da je bil marenberški samostan najboljša rešitev. Konstancija naj bi tako imela možnost spoznati novo okolje ter se naučiti dobrih navad. Samostan pa tudi ni bil predalet, da je ne bi mogli obiskovati.

Verjetno sta igrala pri izbiri pomembno vlogo tudi sloves in dolgoletna tradicija poučevanja plemiških deklet v omenjenem samostanu. Kronika samostana, ki je nastala v letih 1686–1712, prinaša podatke, da so dominikanke že vrsto let sprejemale dekleta v oskrbo in pouk. Za njihovo vzgojo in učni napredek je skrbela sestra, imenovana magistra »der cost freilein.« Oskrbovanke, ki so prihajale iz bližnjih in daljnih krajev, so sprva živlele skupaj s sestrami. Leta 1641 so dobile posebno šolsko stavbo.⁶ Žal pa omenjene pridobitve niso mogle dolgo koristiti. Leta 1653 je izbruhnil požar, ki je povzročil ogromno škode. Pogorelo je šolsko poslopje. Dekleta so morali nastaniti v ostalih samostanskih prostorih.⁷

Vse to je morala doživeti tudi Konstancija, in to v prvih dneh svojega bivanja v samostanu. Takrat je imela komaj deset let. V samostan so sprejemali še mlajše deklice, stare tudi pet ali šest let. Bile pa so nekatere, ki so bile stare 24 in več let.

Različna ni bila samo starost deklet, ki so jih vzeli v oskrbo, ampak tudi njihovo predznanje. Le-to je bilo zelo odvisno od okolja, iz katerega so prihajale.

S kakšnim predznanjem je prišla v samostan naša Konstancija, je zelo težko natančno ugotoviti. Prve črke je gotovo skušala prebrati s pomočjo domačega učitelja, ki je v letu 1647 redno prihajal k njim domov in ga je oče najel predvsem za poučevanje svojega najstarejšega sina Vida. Bila je še premlada, da bi vse razumela. Takrat je imela komaj štiri leta.

Kot prvi »učbenik« so ji verjetno služile očetove knjige, ki jih je morala nenehno prepisovati, tako da se je izpopolnila v lepomislu. Očetove knjige so bile napisane večinoma v nemščini, ki je bila tudi njen materni jezik.⁸ Tudi drugi jeziki ji niso mogli biti neznanka. Mogoče ji je domači učitelj kdaj pokazal latinske tekste ali pa je latinščino spoznala pri svojem bratu. Vendar pa je to bilo premalo, da bi se lahko ponašala s prav bogatim znanjem tega jezika. Drugače je bilo z znanjem slovenščine, ki si ga je pridobila v stikih s slovenskim okoljem.

Samostanska kronika omenja, da je Konstancija znala odlično igrati na orgle in violino. Tega se gotovo ni mogla naučiti doma, saj se pri popisu očetovega premoženja ne omenjajo nobeni glasbeni inštrumenti. Težje je sklepati glede njenih ročnih spretnosti, ki so omenjene samo v očetovi oporoki. Prepustil ji je nekaj denarja za svilo in drugo blago, ki ga je potrebovala za svoje čipkarstvo in samostansko delo. Iz tega lahko izpeljemo različne ugotovitve. Morda se je čipkarstva naučila že doma ali pa šele v samostanu. Možen je tudi odgovor, da je nekaj znanja prinesla že od doma in ga je v samostanu samo še izpopolnila.⁹

Dekleta, ki so prišla v samostan, so torej lahko svoje predznanje v samostanu utrdila ali še bolj poglobila. Vsekakor pa so imela možnost, da prejmejo versko vzgojo in se naučijo brati, pisati in peti. Tista dekleta, ki so se odločila za redovni poklic, so kasneje dobila še dodatno izobrazbo, predvsem na glasbenem področju, saj so morala znati peti koral, in to v latinščini, ki je bil jezik liturgije.

Konstancija se je podobno kot številne oskrbovanke odločila ostati v samostanu. Na željo njenega očeta naj bi ji na dan sprejema med redovnice pripravili dva slovesna obroka, vsakega v vrednosti 90 goldinarjev. Njegova volja je bila tudi, da bi njeni bratje obleke, ki jih je dobila po materi, zamenjali za duhovne obleke. V samostan naj bi ji prinesli še novo lepo posteljo, dva para posteljnine, dve odeji, dva namizna prta, dve brisači in dva ducata kozarcev. Oče Korbinijan je v svoji oporoki samostanu obljubil 800 goldinarjev nemške veljave, gospe predstojnici šest zlatih ducatov, vsaki redovnici pa še en ducat v zlatu.¹⁰

⁶ Jože Mlinarič, *Marenberški dominikanski samostan 1251–1782*, Celje 1997, str. 231–233.

⁷ *Prav tam*, str. 119.

⁸ *Korbinijan je imel le sedem knjig. Šlo je v glavnem za knjige z versko in pravniško vsebino. Za majhnega otroka sta bili verjetno zanimivi le dve, in sicer Zgodovinski opis evropskih dežel in Zgodovina Švice. ARS, Zapuščinski inventar, fasc. XIV, šk. 16, št. 12.*

⁹ Jože Mlinarič, *Marenberški dominikanski samostan 1251–1782*, str. 278.

¹⁰ AS 748, Gr: A. Krumperk, *familiaria*, fasc. 26, *Testamenti: Korbinijan Fürnpfeil pl. Pfeilhatmb.*

Zusammenfassung

DIE SCHULJAHRE VON MARIA KONSTANCIA

Über die Erziehung und Schulung der jungen adeligen Mädchen ist in slowenischer Historiographie schon etwas geschrieben. Aber die Historiker schreiben nur über die Schulsystem weiblicher Kloster oder einziger Schulen. Es gibt kaum etwas weibliche Biographie und man hat kein gutes Bild, wie die Schulung der jungen Mädchen wirklich / tatsächlich lief.

Zum Beispiel des jungen Mädchens Maria Konstancia haben wir ein gutes Bild von weiblicher Erziehung und Schulung gefunden. Die letzte Wille ihres Vaters und die Beschreibung seiner Verlassenschaft und die Chronik des Klosters, wo Maria Konstancia lebte, bringen uns viele Informationen über sie und erste Jahre ihres Lebens.

Maria Konstancia ist im Jahr 1643 in Bischofs-lack geboren. Ihre Familie gehörte nicht zum alteingesessenen mächtigen Adel, sondern zum

neuen Adel. Sie wurde erst im Jahr 1631 zu dem Adel gehoben. Ihr Vater Korbinian, der ehemalige Hauptmann der Herrschaft Lack war, wollte, daß seine Kinder in gute Schule gehen sollen. Im Gesellschaft des 17. Jahrhunderts spielte Ausbildung eine wichtige Rolle. Man mußte ausgebildet sein, wenn er einen guten Beruf und Renommee haben wollte. Sein ältester Sohn Veit Ferdinand hatte ein jesuitisches Gymnasium beendet und sich an der Universität Graz immatrikuliert. Korbinian wollte, daß auch sein jünger Sohn Johann Israel in die Schule geht. Sein Wunsch ging in Erfüllung im Jahr 1666, wenn der Junge sich an der artistischen Fakultät der Grazer Universität immatrikulierte.

Maria Konstancia wurde auch gute Ausbildung bekommen. Mit Hilfe eines Lehrer, der nach Hause gekommen war, lernte sie Schreiben und Lesen. Zum Hause trieb sie Handarbeit. Wenn sie zehn Jahr hatte, wurde sie in Kost und Lehr in Kloster Marenberg geschickt. Sie lernte dort singen, Latein sprechen und Violine und Orgel spielen. Letztlich entschied sie im Kloster zu bleiben und eine Klosterfrau zu werden.